

Franciszek Adamczuk

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

REORIENTACJA PRIORYTETÓW ROZWOJOWYCH EUROREGIONU NYSA (ERN) PO PRZYSTĄPIENIU POLSKI I CZECH DO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Celem opracowania jest ukazanie priorytetów rozwojowych w polskiej, czeskiej i niemieckiej części euroregionu Nysa. W ciągu 14 lat funkcjonowania ERN, tj. w latach 1991-2005, dochodziło do formułowania, a następnie ewolucji tych priorytetów. Zostały one określone w dokumentach powołujących ERN, kolejno sformalizowane w opracowanej w latach 1993 i 1994 koncepcji rozwoju euroregionu Nysa, następnie dochodziło do selektywnej ich reorientacji, uzupełniania o nowe, zmiany znaczenia w rozwoju ERN, przez stosowne ciała statutowe ERN. W 2004 r. w nowym porozumieniu ramowym zostały one na nowo sformułowane pod kątem przystąpienia Polski i Czech do UE.

W części końcowej wykorzystano także badania ankietowe prowadzone w 2004 r. i na początku 2005 r. przez polsko-niemiecko-czeski zespół badawczy z udziałem autora, a dotyczące m.in. konsekwencji rozszerzenia UE dla rozwoju ERN, a tym samym implikacji dla priorytetów rozwojowych.

2. Wybrane problemy teoretyczne

Polityka regionalna wymaga sformułowania celów i środków działania, które służą do osiągnięcia określonych celów w sposób bezpośredni lub pośredni [7, s. 20-49]. Specjaliści z zakresu rozwoju lokalnego i regionalnego podnoszą problem

ustalania tzw. celów głównych i celów szczegółowych oraz potrzebę ich uszeregowania, tak aby sprzyjały one optymalnemu rozwojowi danego obszaru [15, s. 9-24]. Problem uszeregowania tych celów (zadań) spoczywa na decydentach określonego podmiotu polityki przestrzennej [8, s. 76-114]. Takimi podmiotami są m.in. struktury transgraniczne, czyli euroregiony [10, s. 11-33]. Wiadomo, że struktury euroregionalne nie są jednak w tych decyzjach samodzielne, a także, nie mają osobowości prawnej, nie są w stanie pozyskiwać środków na ich realizację. Mogą jedynie w tym aktywnie uczestniczyć i wspomagać zgrupowane w poszczególnych strukturach gminy, miasta, powiaty, aby mogły realizować określone zadania i tym samym osiągać postawione przed euroregionami cele [6, s. 31-40]. Zasadne wydaje się więc przypomnienie, czym jest formalnie euroregion. Jest on mianowicie:

- dobrowolną, demokratycznie zorganizowaną, transgraniczną wspólnotą interesów,
- platformą dla różnych procesów transgranicznych,
- miejscem komunikowania się,
- punktem kontaktowym dla wewnętrznych i zewnętrznych partnerów.

Powstaje pytanie, czym nie jest w takim razie euroregion i jakie jest jego miejsce w rozwoju przestrzennym. Euroregion nie jest więc np. organizacją międzynarodową w rozumieniu prawa międzynarodowego, w sensie prawnym nie ma osobowości prawnej, nie może więc być podmiotem stosunków prawnych itd. Podstawą prawną struktur zrzeszających gminy, miasta, powiaty są ustawy o stowarzyszeniach w danych krajach [4, s. 102-107].

Wynika z tego, że określone cele są formułowane przez określone struktury narodowe (stowarzyszenia) w danym kraju (regionie), a następnie są w ciałach statutowych przedstawiane, konstataowane i uchwalane jako zadania do realizacji – praktycznie określone są jako wspomniane priorytety rozwojowe¹.

W dokumentach międzynarodowych, np. Europejskiego Stowarzyszenia Regionów Granicznych (SERG), priorytety rozwoju poszczególnych euroregionów są traktowane jako synonimy najważniejszych celów, jakie struktury te stawiają sobie do realizacji w danym czasie [14, s. 195-205].

W strategiach rozwoju lokalnego i regionalnego priorytety rozwojowe są zaliczane do zadań podstawowych (głównych) o szczególnym miejscu i znaczeniu. Kwestie te poruszane są także w aspekcie stosunków transnarodowych [11, s. 61-64].

3. Cele i zadania ERN według dokumentu powołującego ERN

Dokumentem, który po raz pierwszy zawarł cele i zadania ERN, jest porozumienie ramowe podpisane 29.02.1992 r. w Libercu, następne ramowe porozumie-

¹ Termin „priorytet rozwojowy” nie jest jednoznaczny i może oznaczać także zadanie specjalne lub ważne wśród danej grupy zadań. Por. [9, s. 609], gdzie przez pojęcie „priorytet” rozumie się „pierwszeństwo”, wychodząc z łac. *prioritas*, od *prior* – „wcześniejszy, pierwszy”.

nie o współpracy euroregionu Nysa podpisano w Jabloncu 19.03.1994 r. Do celów euroregionu Nysa zaliczono:

- 1) usuwanie negatywnego oddziaływania granic państwowych,
- 2) poprawę poziomu życia mieszkańców euroregionu Nysa,
- 3) poprawę stanu naturalnych i kulturowych warunków życia,
- 4) rozwój potencjału gospodarczego na obszarze euroregionu Nysa.

Oprócz celów wyznaczono także priorytetowe zadania euroregionu Nysa. Są to:

- wypracowanie regionalnego planu rozwoju gospodarczego euroregionu Nysa,
- zwiększenie przepustowości granic z uwzględnieniem regionalnych i ponadregionalnych powiązań transportowych oraz wymogów ruchu turystycznego,
- wypracowanie wspólnego programu ekologicznej sanacji obszaru euroregionu Nysa,
- utworzenie wspólnego systemu informacyjno-komunikacyjnego łączącego poszczególne części euroregionu Nysa.

Zarówno przedstawione cele, jak i zadania priorytetowe zostały rozwinięte w postaci zadań bardziej szczegółowych, odcinkowych w kolejnych dokumentach ERN, zarówno każdej ze stron porozumienia, jak i wspólnych, np. Rady Euroregionu. Niektóre z nich traktowane były bardzo pryncypialnie (ochrona środowiska, przejścia graniczne, rozwój kultury regionalnej, turystyki, edukacja, historia, statystyka, nauka itd.). Inne były mniej podnoszone, np. pogłębianie więzi gospodarczych, rozwój rolnictwa, współpraca niektórych środowisk twórczych [3, s. 96-100].

Stosunkowo szybko jednak okazało się, że istnieje potrzeba opracowania koncepcji rozwoju ERN. Powstała ona w latach 1993 i 1994; często określa się ją jako „koncepcję Dorniera” – od nazwy firmy niemieckiej, która ją przygotowywała. Zawarto w niej katalog zadań do realizacji, które następnie zostały uchwalone przez Radę Euroregionu Nysa na V Posiedzeniu w 1994 r.

Zadania te podzielono na 3 grupy według priorytetów I, II i II stopnia².

„Priorytety I stopnia:

Planowanie przestrzenne:

- 3 stronne studia (włącznie z planem regionalnym zagospodarowania przestrzennego),
- koncepcja 3-stronna,
- ponadgraniczny plan regionalny,
- studium „małego trójkąta” (Żytawa, Hradec, Bogatynia).

Ponadgraniczna współpraca izb (w tym saksońsko-czesko-polska giełda przedsiębiorczości)

² Autor podaje wykaz priorytetów opublikowany w „Biuletynie SGP ERN” 1993 nr 4, s. 3. Zamieszczony tekst jest przetłumaczony z języka niemieckiego przez J. Jakubca. Autor nie dokonuje w nim zmian językowych i opublikowanego układu w języku polskim. W wersji tej są pewne potknięcia techniczne i językowe, także w tłumaczeniu, powtarzane w kolejnych dokumentach ERN.

Rozbudowa autostrad i dróg szybkiego ruchu

- A 3 Szczecin–Lubawka–Praga,
- A 4 (E 40 część polska), część niemiecka,
- Bily Kostel/Hradek/Zittau/Weissenberg.

Uwaga: połączenie do autostrady B 178. Realizacja punktu o autostradach i drogach szybkiego ruchu wymaga akceptacji Rządów poszczególnych krajów

System przejść granicznych:

- Żytawa/Porajów/Hradek,
- Hagenwerder/Radomierzyce,
- Deshchka/Pieńsk,
- Podrosche/Przewóz,
- Bogatynia/Kunratice,
- Miłoszów/Srbska,
- Czerniawa/Nowe Mesto,
- Rumburg/Seifhenersdorf,
- Rumburg/Neurersdorf,
- Cesnausy/ Laiwidaru (kolej)
- Jakuszyce/Harrahov (kolej),
- D.Pustevna/Aebnitz (kolej),
- Vosecka bouda/Szrenica,
- Korinov/Orle,
- Smrk/Izerski stóg,
- Petrovice/Lückendorf,
- Krombach/Johnsdorf.

Lotnisko „Cargo“ Rothenburg (alternatywne; Krzywa)

Kolej regionalna: Bautzen–Löbau–Żytawa–Liberec–Jelenia Góra–Lubań–Zgorzelec–Bautzen (zbadać możliwość połączenia do Bad Schandau).

System gospodarki ściekowej

- Pieńsk,
- Żytawa//Hradek,
- Luckendorf/Petrovice,
- Varnsdorf/Romburg/Siefhenersdorf,
- Krombach/Johnsdorf/Żytawa,
- Bogatynia/Christava

Współpraca wyższych uczelni Jelenia Góra/Liberec/Żytawa

(w tym wprowadzenie wydziałów nauk humanistycznych).

Przewodnik po osobliwościach kultury i sztuki Euroregionu Nysa

Wymiana danych – dotyczących środowiska, bank danych (przekazywanie do trzech szkół wyższych ERN).

Instytut rekultywacji; rolniczo-leśny, w tym centrum ochrony przyrody Wzgórz Żytawskich.

Rozwój turystyki

- program zwiększania ogólnej pojemności hoteli i gastronomii (jakość, ilość),
- wspieranie rozwoju tras rowerowych.

Ponadgraniczna koncepcja rozwoju systemów telekomunikacyjnych w Euroregionie Nysa

Priorytety II stopnia

Euroregionalna Księga adresowa (Vademecum Euroregionu Nysa)

Współpraca jednostek i służb bezpieczeństwa publicznego

Bank Danych EUROSTAT

Wspólne projekty budowlane w miastach podwójnych

Trójstronna akademia zarządzania

Wypracowanie strategii w dziedzinie środków transportu publicznego (regionalizacja, racjonalizacja)

Agencja Technologii i Innowacji (BIC Neisse)

Program zmian użytkowania terenów poprzemysłowych i konwersacyjnych – terenów zdewastowanych pogórnicych na intensywne lokowanie (przemysł, zakłady wytwórcze, infrastrukturę usług czasu wolnego nie związanych z terenami przyrodniczo cennymi).

Strefa ekonomiczno-gospodarcza Zgorzelec/Görlitz,

Trójstronny Instytut Szkół Wyższych w Żytawie.

Euro-opera,

Droga dojazdowa do nowego przejścia granicznego Runburk/Neugersdorf,

Wielojęzyczna mapa turystyczno-rekreacyjna (czas wolny)

EURO-regionalny Związek Turystyczny

Konserwacja i zagospodarowanie zabytków na cele turystyczne

Priorytety III stopnia

Rolnictwo specjalistyczne (uprawy specjalne, gospod. upraw stawowych),

Ośrodki spotkań młodzieżowych – np. centrum kongresowe Radomierzyce, gimnazjum 3-języczne),

Lotnisko regionalne w Budziszynie w powiązaniu z BIC,

Rekonstrukcja portu lotniczego w Libercu

Wykorzystanie ciepła odpadowego z Turowa dla celów ogrzewczych,

Linia przesyłu energetycznego Hradek– Varnsdorf,

Ośrodek Kultury Ekologicznej Jelenia Góra–Czarne,

Tereny ochrony przyrody Dolina Nysy,

Agroturystyka,

Park wypoczynku i dydaktyki ekologicznej – ECOPOLIS Poland k/Jeleniej Góry”.

Przedstawiony katalog miał od początku charakter otwarty, co było z jednej strony jego zaletą, ale z drugiej wpływało negatywnie na realizację uchwalonych

priorytetów i wzrost znaczenia jednych oraz spadek znaczenia innych³. Było to widoczne w latach 1994-2005.

Nie wdając się w szczegółową analizę realizacji wymienionych priorytetów, można sformułować następujące twierdzenia:

- przez ponad 10 lat spełniały funkcję zasadniczych wyznaczników rozwoju ERN,

- nie zawsze były traktowane z należycie, zgodnie ze swoim miejscem,
- poszczególne strony, tj. niemiecka, czeska i polska, niektóre z nich forsowała, inne przemilczała, odmiennie wartościowała lub modyfikowała, dostosowując do aktualnych potrzeb, np. funduszu CBC. Przykładami mogą być: infrastruktura, zadania społeczne czy ekologia,

- w sensie ilościowym w latach 1994-2005 zrealizowano ok. 65% przytoczonych priorytetów, ok. 15% znowelizowano i zmodyfikowano, a ok. 20% nie zostało zrealizowanych w pierwotnej propozycji, w tym kilka procent ze względu na niefortunność ich sformułowania lub odmienną interpretację przez poszczególne strony w ERN. Ogólnie realizację priorytetów rozwojowych w badanym okresie należy uznać za sukces. Ocena jakościowa ich realizacji jest bardzo trudna i nie jest celem niniejszego opracowania.

Od początku XXI w. mówi się o potrzebie zmiany (weryfikacji – adaptowania do nowych warunków) niektórych priorytetów, zmiany ich miejsca w rozwoju ERN lub o ich eliminacji w związku np. z rozszerzeniem UE. Tak było w stosunku do Polski i Czech, w mniejszym zakresie w stosunku do Saksonii. W rezultacie rozpoczęto prace nad nowym porozumieniem ramowym, w którym postawiono nowe cele dostosowane do UE 25, gdzie Polska i Czechy zajęły swoje miejsce.

I tak w uchwalonej w Lemberku (Czechy), 5.06.2004 r. umowie ramowej (niem. *Rahmenvereinbarung*, cz. *ramcova dohoda*), niekiedy nazywanej porozumieniem ramowym postanowiono, co następuje:

1. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa jest organizacją działającą na obszarze pogranicza wokół trójstyku granic między Republiką Federalną Niemiec, republiką Czeską i Rzeczpospolitą Polską, powołaną w wyniku Konferencji założycielskiej w maju 1991 roku w Zittau (fragment Preambuły).

2. Euroregion jest dobrowolną wspólnotą interesów niemieckich, czeskich i polskich gmin, miast i powiatów oraz innych organizacji i instytucji samorządowych. Wspólnota nie ma osobowości prawnej.

3. Wspólnota dąży do wytworzenia na swoim obszarze po obydwu stronach narodowych granic wspólnej, pluralistycznej przestrzeni kooperacyjnej.

³ Przypomnieć należy, że przedstawiona lista priorytetów wg trzech grup uchwalona została na V Posiedzeniu Rady Euroregionu Nysa odbytym 13.03.1994 r. w Jabloncu, a wcześniej postulowana została przez 3-stronny zespół roboczy 10.11.1993 r. na IV Posiedzeniu Rady ERN w Jeleniej Górze 20.11.1993 r., które dokonało pewnych zmian i uzupełnień, nie uchwalając proponowanej listy.

4. Wspólnota będzie się angażowała na rzecz poprawy wymiany informacji oraz ponadgranicznego komunikowania się, a także wypracowywania i ogłaszania priorytetów rozwojowych dla obszaru euroregionu.

5. Elementem o wybijającym się znaczeniu jest przekształcenie się wspólnoty w zintegrowany region urlopowy.

6. Wspólnota dostrzega euroregionalne interesy i – w ramach przekazanych jej kompetencji – dogląda ich przy korzystaniu i zarządzaniu ważnymi funduszami i programami pomocowymi, które dotyczą tego euroregionu.

7. W ramach swoich możliwości wspólnota wspiera w szczególności interesy gmin i powiatów, a także aktywność poszczególnych osób, zgodnie z euroregionalnymi celami rozwojowymi.

8. Wspólnota angażuje się na rzecz zawierania umów międzypaństwowych, które prowadzą do zobowiązującej współpracy transgranicznej.

9. Celem priorytetowym wspólnoty jest utworzenie wspólnego podmiotu prawnego.

10. Członkami wspólnoty są stowarzyszenia istniejące na terenie Górnych Łużyc, północnych i wschodnich Czech oraz Dolnego Śląska.

Trzeba również wspomnieć, że każda ze stron formułuje dla danego roku (tak było w 2004 i w 2005 r.) dokument *Najważniejsze zadania euroregionu*, które pełnią funkcję „pewnych zadań priorytetowych”, choć formalnie nie są nazywane priorytetami rozwojowymi.

4. Ocena priorytetów rozwojowych w latach 1991-2005 w świetle badań ankietowych

Jak wynika z przeprowadzonych badań, w poszczególnych częściach ERN zostały sformułowane następujące problemy

Strona polska

1. Bezrobocie.
2. Ochrona środowiska.
3. Rozwój gospodarczy.
4. Rozwój turystyki.
5. Różnice w poziomie życia mieszkańców.
6. Problemy językowe – bariery językowe.
7. Problemy rozwoju rolnictwa.
8. Migracja siły roboczej.
9. Niedorozwój infrastruktury.
10. Zaostrzanie się konkurencji.

Strona czeska

1. Bezrobocie.
2. Problemy językowe – bariery językowe.
3. Przestępczość.

4. Infrastruktura transportowa
5. Różnice w poziomie życia.
6. Zaostrzanie się konkurencji.
7. Rozwój gospodarczy.
8. Wzrost płac.
9. Rozwój turystyki.
10. Niedorozwój infrastruktury.

Strona niemiecka

1. Problemy językowe – bariery językowe.
2. Bezrobocie.
3. Wzrost płac.
4. Różnice w poziomie życia.
5. Infrastruktura transportowa.
6. Przestępczość.
7. Identyfikacja z regionem.
8. Odpływ/przenoszenie przedsiębiorstw i produkcji.
9. Rozwój demograficzny.
10. Rozwój turystyki.

Po stronie niemieckiej, jak widać, uwagę zwrócono przede wszystkim na szeroko rozumiane problemy komunikacji społecznej (problemy językowe, infrastruktura transportowa, zmiany w lokalizacji przedsiębiorstw) oraz na zagadnienia związane z poziomem i warunkami życia (bezrobocie, wzrost płac, różnice w poziomie życia, przestępczość, rozwój demograficzny). Wśród 10 przedstawionych najważniejszych problemów eksperci strony niemieckiej podnosili także identyfikację z regionem oraz rozwój jednego z sektorów mianowicie turystyki.

Z bezpośredniego porównania tych zestawień wynika, że w ERN do najważniejszych celów (problemów które trzeba rozwiązać) zaliczyć należy:

- problemy rynku pracy (bezrobocie, nowych miejsc pracy, nowych podmiotów produkcyjnych),
- kwestie rozwoju infrastruktury (komunikacyjnej, społecznej, turystycznej),
- bezpieczeństwa publicznego,
- wzrostu powiązań na szczeblu gmin, instytucji i bezpośrednich obywateli.

Porównując powyższe zestawienie podstawowych problemów (celów nieformalnych według metody eksperckiej) z celami formalnymi (priorytetami formalnymi) zawartymi w nowym porozumieniu ramowym, widać zasadniczą zbieżność, choć niekiedy odmienną hierarchizację i różnorodne akcenty rozłożone w układzie przestrzennym w poszczególnych częściach ERN i ERN jako całości.

5. Uwagi końcowe

Z przeprowadzonej analizy wynikają następujące wnioski:

1. ERN w latach 1991-2005 osiągnął zasadniczą część wyznaczonych sobie celów rozwojowych (ok. 65% priorytetów, w sensie ilościowym), co należy uznać za niewątpliwą sukces. Władze ERN dokonywały jednak zbyt wielu zmian w formułowaniu celów i zadań rozwojowych. Były one zasadniczo zgodne z celami określonymi w 1991 r. przy powoływaniu tej struktury i w kolejnych porozumieniach ramowych, a także w opracowanej koncepcji rozwoju ERN: Część z nich nie została osiągnięta, co należy odnotować także jako słabą stronę działalności ERN w latach 1991-2005.

2. Zmiany priorytetów rozwojowych w poszczególnych częściach ERN, sprzeczności interesów, różna gradacja priorytetów przez poszczególne gminy czy powiaty, a także inne zachowawcze postawy poszczególnych stron nie sprzyjały rozwojowi ERN jako całości

3. Koncepcja rozwoju ERN z lat 1993 i 1994 ze względu na swoje mankamenty okazała się dokumentem o ograniczonej użyteczności i stosunkowo szybko ulegała deprecjacji, co negatywnie wpływało na rozwój ERN w latach 1994-2005⁴. Jednocześnie bez niej nie byłaby możliwa realizacja wielu zadań rozwojowych i ustalonych priorytetów.

4. Nowe porozumienie ramowe z 2004 r. wydaje się dokumentem wyjątkowo kreatywnym i perspektywicznym. Powinno zachęcać władze ERN do przygotowywania nowej koncepcji rozwoju ERN, co ma szanse realizacji stosunkowo szybko, np. przy okazji aktualizacji koncepcji rozwoju pogranicza polsko-niemiecko-czeskiego. Inną opcją jest przygotowanie strategii rozwoju ERN przez specjalny zespół międzynarodowy.

Literatura

- [1] Adamczuk F., *Koncepcje rozwoju euroregionu Nysa*, „Biuletyn IGiPZ PAN” 1995 nr 10.
- [2] Adamczuk F., *Koncepcja rozwoju euroregionu Nysa firmy Dornier – wybrane elementy analizy SWOT*, [w:] *Planowanie przestrzenne i rozwój lokalny – współpraca przygraniczna. Materiały seminariów*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – Centrum Samorządu Lokalnego, Jelenia Góra 1994.
- [3] Adamczuk F., *Obszary i formy współpracy na pograniczu polsko-niemieckim*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1033, AE, Wrocław 2004.
- [4] Adamczuk F., *Podstawowe problemy rozwoju euroregionu Nysa*, [w:] *Aktualne problemy gospodarki regionalnej i lokalnej*, Wyd. Katedra Gospodarki Regionalnej, AE, Wrocław, Jelenia Góra 1994.
- [5] Brol R., *Doświadczenia i perspektywy współpracy obszarów przygranicznych Dolnego Śląska i Saksonii*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 639, AE, Wrocław 1992.

⁴Autor już w 1994 r. stawiał powyższą tezę, którą wówczas przyjmowano niechętnie, a nawet traktowano jako przejaw niedoceniaenia przygotowanej przez niemiecką firmę konsultingową koncepcji rozwoju ERN i partnerów po stronie polskiej i czeskiej. Czas potwierdził zgłaszane wówczas obawy i uwagi krytyczne, co autor opracowania po 11 latach od ich zgłoszenia odnotowuje z nie skrywaną satysfakcją (por. [1; 2]).

- [6] Broszkiewicz R., *Mechanizmy i instrumenty sterowania procesami rozwoju gospodarki lokalnej i samorządowej w Polsce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 734, AE, Wrocław 1996.
- [7] Ciok S., *Problematyka obszarów przygranicznych Polski Południowo-Zachodniej. Studium społeczno-ekonomiczne*, PWN, Warszawa–Wrocław 1990.
- [8] Domański R., *Gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- [9] Markowski A., Pawelec R., *Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych*, Cykada Cidect, Warszawa 2001.
- [10] Przybyła Z., *Problemy współpracy ekonomicznej regionów przygranicznych (na przykładzie Euroregionu Nysa)*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 708, AE, Wrocław 1995.
- [11] Przybyła Z., *Stosunki transnarodowe – istota i klasyfikacja*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1033, AE, Wrocław 2004.
- [12] *Rola małych regionów w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju i integracji europejskiej*, red. K. Heffner, „Biuletyn, KPZK PAN”, 2004 nr 212.
- [13] Rykiel Z., *Rozwój regionów stykowych w teorii i badaniach empirycznych*, Ossolineum, Wrocław 1991.
- [14] Willers D., *Kooperationspotentiale der Wirtschaft in der Euroregion Neisse*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 734, AE, Wrocław 1996.
- [15] *Zarządzanie rozwojem lokalnym – studium przypadków*, red. R. Brol, AE, Wrocław 1998.

REVERSAL OF DEVELOPMENT PRIORITIES IN EUROREGION NYSA (ERN) AFTER POLAND’S AND CZECH REPUBLIC’S ACCESSION TO EUROPEAN UNION

Summary

The article is about development priorities in Polish, German and Czech Republic part of Euroregion NYSA. Author discusses the realization and effects of these priorities between 1994 and 2005 seen in the context of the first concept of development in Euroregion NYSA which was created in Germany in 1993. The author also wanted to show development priorities for Euroregion NYSA after access Poland's and Czech Republic's accession to the European Union.

The article is based on a survey which was made between 2004 and 2005 by Polish, German and Czech researchers which cooperated with the author of the article. The survey shows consequences of the enlargement of the European Union and development of Euroregion NYSA.